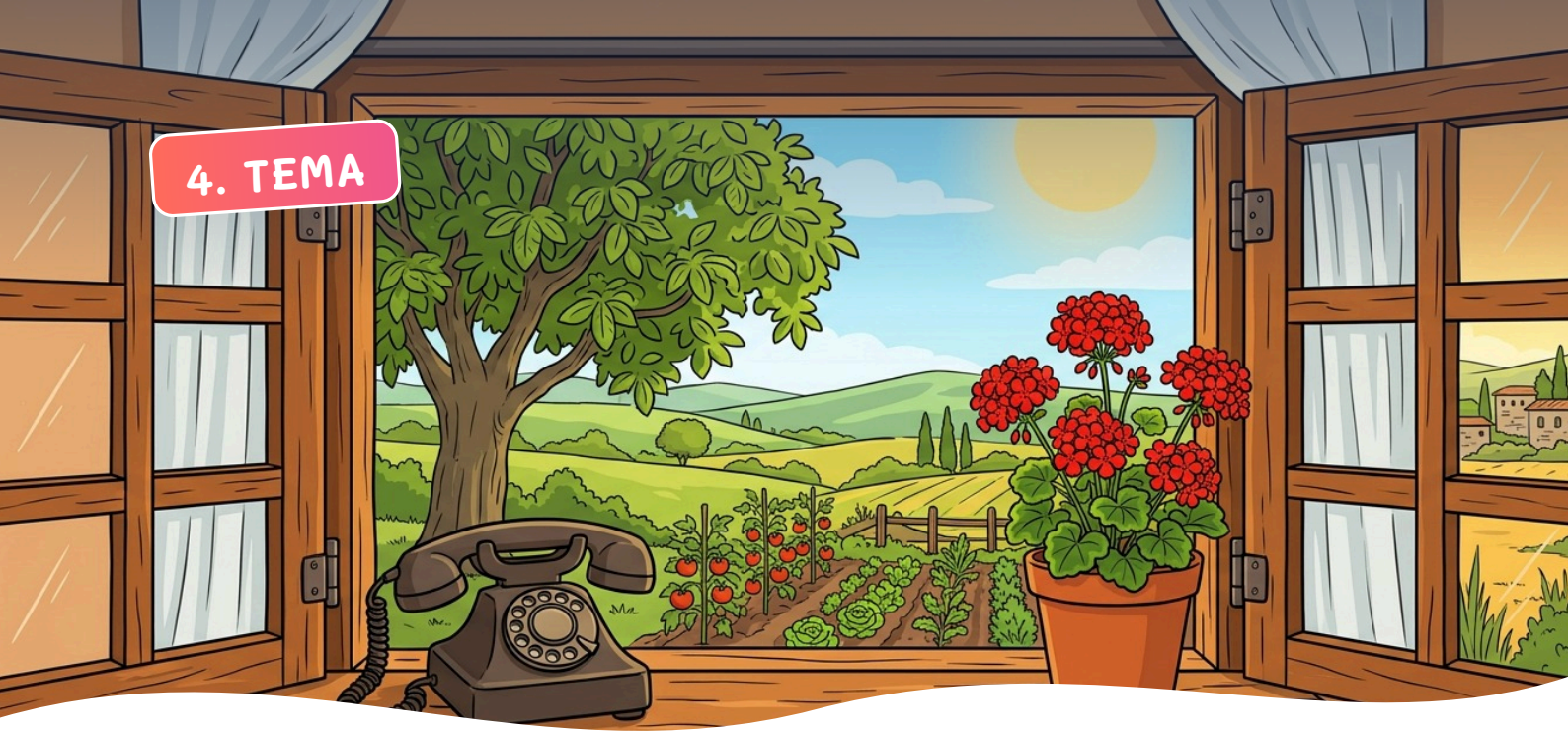
Talim Noktası.

6. Sınıf

Türkçe

Kelimeler Birleşirken Ses Olayları; Ses Olaylarının Yazıya Yansıması

4. Tema: İletişim ve Sosyal İlişkiler · Konu 06 · Konu Anlatımı

4. TEMA

Kelimeler birleşirken ses olayları; ses olaylarının yazıya

Bu konuda neler var?

1 Okuyalım: Sesli Mektuplar 4
2 Ekler Gelirken: Yardımcı Ünsüzler 7
3 Sesler Düşerken ve Bağlanırken 10
4 Yazım Köşesi: Ses Olayları Yazıya Nasıl Yansır? 14
★ Konu Testi 17
★ Cevap Anahtarı 19

"Kapı" kelimesine "-ı" eki getirdiğinizde neden "kapıı" değil de "kapıyı" dersiniz? "Ağız" kelimesi ek alınca neden "ağızı" değil de "ağzı" olur? Kelimeler eklerle ya da başka kelimelerle birleşirken bazı sesler araya girer, bazıları düşer, bazıları da yan yana gelen kelimeleri birbirine bağlar. Bu konuda Türkçenin kulağa hoş gelen, akıcı söyleyişini sağlayan bu ses olaylarını tanıyacak ve bunları doğru yazmayı öğreneceksiniz.

Bu konuda

- Özgün bir metni okuyacak, metindeki kelimelerde görülen ses olaylarını bulacaksınız.
- Kelimelerle ekler birleşirken araya giren yardımcı ünsüzleri (**y, ş, s, n**) fark edeceksiniz.
- Ünlü düşmesini, ünsüz düşmesini ve ulamayı fark edecek, konuşurken ve yazarken doğru kullanacaksınız.
- Ses olaylarına uğrayan kelimeleri yazım kurallarına uygun yazacaksınız.
- Ses olaylarının adlarını ezberlemekten çok, kelimelerde nasıl çalıştıklarını görmeniz önemlidir.

Anahtar kavramlar

ünlü · ünsüz · hece · ek · yardımcı ünsüz · ünlü düşmesi · ünsüz düşmesi · ulama

Etkinlik 1

Ön değerlendirme: Ne biliyorum?

1. "Düğme" kelimesine "-e" eki getirildiğinde kelime nasıl yazılır?
2. "Burun" kelimesine "-u" eki getirildiğinde kelime nasıl yazılır?
3. "Ufak" kelimesine "-cık" eki getirildiğinde oluşan kelimeyi yazınız.
4. "Akşam oldu." cümlesini sesli okuyunuz. "Akşam" kelimesinin son sesi okurken nereye bağlanıyor?

Notlarım

1 Okuyalım: Sesli Mektuplar

Etkinlik 2

Okumadan önce

- Başlığı ve görseli inceleyiniz. “Sesli mektup” nasıl bir şey olabilir? Tahmininizi bir cümleyle yazınız.
- Metni sesli okuyunuz. Okurken bazı kelimelerin birbirine bağlandığı yerlere dikkat ediniz.

★ SESLİ MEKTUPLAR

Ninem geçen yıl şehrimizden ayrılıp köyüne yerleşti. “Orada kalabalık yok, kuş sesi bol.” diyor. Ama ben onu çok özlüyorum. Önceleri her akşam telefonla konuşurduk. Ninemin kulakları pek iyi duymadığı için konuşmalarımız hep “Ne dedin? Duyamadım!” diye uzayıp giderdi.

Bir gün aklıma bir fikir geldi: Neden ona sesli mektuplar göndermiyordum? Annemin eski telefonunu ninem için hazırladık. Ekrana kocaman bir düğme yerleştirdik. Ninem düğmeye bir kez basınca mesajlarımı dinleyecek, bir daha basınca da kendi sesini kaydedecekti.

İlk mesajımı göndermeden önce ağzımdan çıkacak her kelimeyi bir kâğıda yazdım. Sonra düğmeye basıp yavaşça okudum:

“Ninem, bugün okulda resim yarışması vardı. Resmimi sınıfta herkes beğendi. Senin bahçeni çizdim: küçücük bir kulübe, ufacık bir bostan ve kapının önünde yaşlı ceviz ağacı.”

Ertesi sabah ninemden cevap geldi. Sesi biraz titriyordu ama gönlünün sevinçle dolu olduğu her kelimesinden belliydi:

“Canım torunum, resmini bir an önce görmek istiyorum. Burada sabahları horozun sesiyle uyanıyorum. Ceviz ağacı yemyeşil oldu. Dün komşunun oğlu geldi, bostana ikişer kova su taşıdık. Burnuma toprak kokusu doluyor. Akşam oldu mu, seni düşünüyorum.”

Böylece sesli mektuplaşmamız başladı. Her akşam ona günümü anlatıyorum, her sabah onun sesini dinliyorum. Ninem artık “Duyamadım!” demiyor çünkü mesajları istediği kadar yeniden dinleyebiliyor. Ben de onun sesini dinlerken sanki yanımda oturuyormuş gibi hissediyorum.

Bir şeyi daha fark ettim: Ninem “akşam oldu” derken iki kelimeyi birbirine bağlıyor, “akşamoldu” der gibi söylüyordu. Kelimeler sanki el ele tutuşmuştu. Uzun yollar gözümde küçüldü. Artık ninemle her gün aynı evdeymişiz gibi konuşuyoruz.

Bu metin özgün olarak yazılmıştır.

Kelime köşesi

- **bostan:** Sebze yetiştirilen bahçe.
- **kaydetmek:** Sesi ya da görüntüyü daha sonra dinlemek, izlemek üzere saklamak.
- **mektuplaşmak:** Karşılıklı olarak mektup yazmak, haberleşmek.
- **gönül:** İnsanın duygularının kaynağı sayılan yer, kalp.

Etkinlik 3

Metinde ne yazıyor?

1. Torun ile ninenin telefon konuşmalarında hangi sorun yaşanıyordu?
2. Sesli mektuplar bu sorunu nasıl çözdü?
3. Aşağıdaki tabloyu metne göre doldurunuz.

Kelime	Kökü	Ek alınca ne oldu?
ağzımdan	ağız	
resmimi	resim	
düğmeye	düğme	
küçücük	küçük	

1. Metnin son paragrafında geçen “Kelimeler sanki el ele tutuşmuştu.” cümlesiyle anlatılmak istenen nedir?

Ne öğrendik?

1. Metindeki olayları oluş sırasına göre 1’den 4’e kadar numaralandırınız: ( ) Ninesinden cevap geldi. ( ) Ninesi köyüne yerleşti. ( ) Eski telefonu hazırladılar. ( ) İlk sesli mektubunu gönderdi.

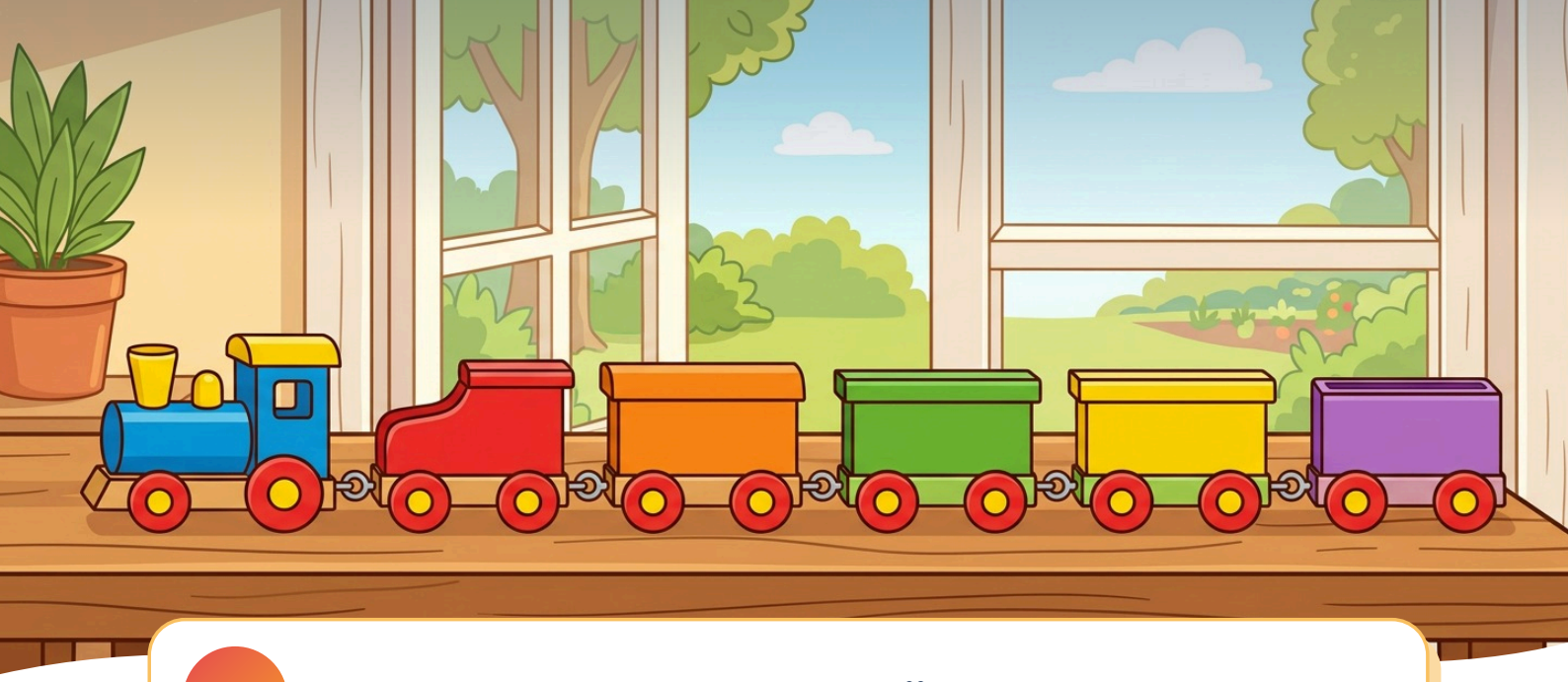
2 Ninenin mesajına göre köyde sabahlar nasıl başlıyor?

3 Torun, ilk mesajını göndermeden önce ne yaptı?

4 Bu metinde asıl vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Köy hayatı şehir hayatından daha sakindir.
B) Uygun bir iletişim yolu, uzaktaki sevdiklerimizi bize yakınlaştırır.
C) Eski telefonlar yeni telefonlardan daha kullanışlıdır.
D) Resim yarışmalarında bahçe resimleri daha çok beğenilir.

Notlarım

2 Ekler Gelirken: Yardımcı Ünsüzler

Dördüncü konuda isim çekim eklerini öğrenmiştiniz. Bu eklerin bir kısmı ünlüyle başlar: -ı, -e, -ın gibi. Ünlüyle biten bir kelimeye ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde iki ünlü yan yana gelir: kapı + ı. Türkçe, iki ünlünün yan yana gelmesini pek sevmez. Bu yüzden araya bir ünsüz girer: kapıyı.

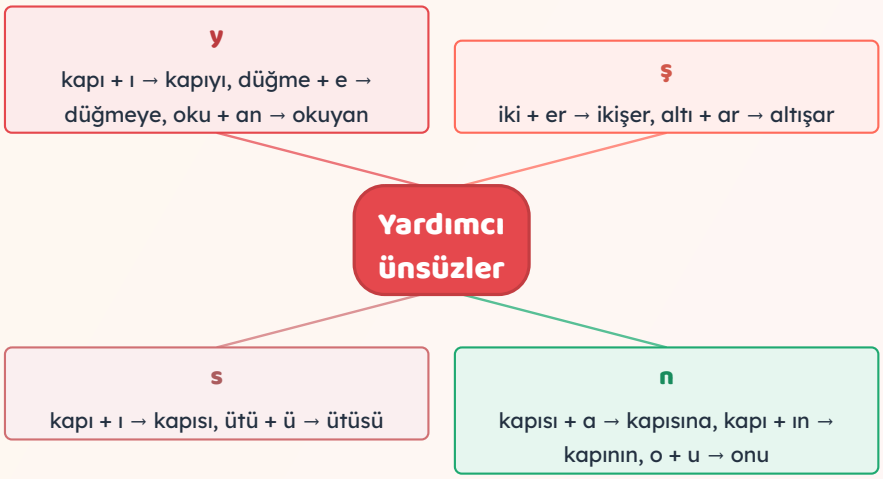
Tanım Yardımcı ünsüz

Ünlüyle biten bir kelimeye ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde iki ünlünün yan yana gelmesini önlemek için araya giren ünsüze yardımcı ünsüz denir. Türkçede yardımcı ünsüz olarak y, ş, s, n ünsüzleri kullanılır.

- **y:** En sık kullanılan yardımcı ünsüzdür. Belirtme, yönelme eklerinde ve bazı fiil eklerinde görülür: kapıyı, düğmeye, okuyan, bekleyerek.
- **ş:** Yalnızca üleştirme sayılarında görülür: ikişer, altışar, yedişer.
- **s:** Ünlüyle biten kelimelere 3. kişi iyelik eki getirildiğinde görülür: kapısı, ütüsü, bahçesi. Ancak su kelimesinde y kullanılır: suyu.
- **n:** Üçüncü kişi iyelik eki almış kelimelere hâl ekleri gelince, ünlüyle biten kelimelere ilgi eki gelince ve bu, şu, o kelimelerine ek gelince görülür: kapısına, kapının, onu, buna.

Notlarım

Yardımcı ünsüzler

Örnek 1: Hangi yardımcı ünsüz?

Soru: Metinde geçen aşağıdaki kelimelerde kök ile ek arasına giren yardımcı ünsüzleri belirleyiniz.

a) düğmeye
b) ikişer
c) yarışması
ç) telefonunu

Çözüm:

a) düğme + **y** + e. İki e ünlüsü yan yana gelmesin diye araya y girdi.
b) iki + **ş** + er. Üleştirme sayısında ş kullanıldı.
c) yarışma + **s** + ı. Üçüncü kişi iyelik ekinden önce s girdi.
ç) telefon + u + **n** + u. Üçüncü kişi iyelik eki almış kelimeye belirtme eki gelince araya n girdi.

Ne öğrendik?

1 Aşağıdaki kelimelere parantez içindeki ekleri getirerek yazınız: masa (-ı, belirtme eki), üç (-er), oda (-ı, iyelik eki).

2 “Suyu” ve “kapısı” kelimelerinde 3. kişi iyelik ekinden önce gelen yardımcı ünsüzleri karşılaştırınız.

3 “Okul bahçesine fidan diktik.” cümlesindeki “bahçesine” kelimesinde hangi yardımcı ünsüzler vardır?

4 Aşağıdakilerin hangisinde ş yardımcı ünsüzü vardır?

A) kapıyı
B) altışar
C) dokuzar
D) arabası

Özetleyelim: Kelime ile ek yan yana gelirken araya ses girer mi?

Kelimenin sonu	Ekin başı	Araya ses girer mi?	Örnek
Ünlü	Ünlü	Evet, yardımcı ünsüz girer	çanta + ı → çantayı
Ünsüz	Ünlü	Hayır	göz + ü → gözü
Ünlü	Ünsüz	Çoğunlukla hayır; 3. kişi iyelik ekinden sonra hâl eki gelince n girer	pencere + ler → pencereler; bahçesi + de → bahçesinde
Ünsüz	Ünsüz	Hayır	defter + ler → defterler

Notlarım

3 Sesler Düşerken ve Bağlanırken

Kelimeler ek alırken ya da başka bir kelimeyle birleşirken bazen bir ses düşer. Bazen de konuşurken iki kelime birbirine bağlanır. Bu ses olayları söyleyişi kolaylaştırır.

Tanım **Ünlü düşmesi, ünsüz düşmesi ve ulama**

İkinci hecesinde dar ünlü (ı, i, u, ü) bulunan iki heceli bazı kelimelere ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde ya da bazı kelimeler birleşirken bir ünlünün düşmesine **ünlü düşmesi** denir. Bazı kelimeler ek alırken sondaki ünsüzün düşmesine **ünsüz düşmesi** denir. Ünsüzle biten bir kelimeden sonra ünlüyle başlayan bir kelime geldiğinde, okurken ilk kelimenin son ünsüzünün ikinci kelimeye bağlanmasına **ulama** denir.

ÜNLÜ DÜŞMESİ

ağız + ı → ağzı, burun + u → burnu, oğul + u → oğlu, gönül + ü → gönlü, isim + i → ismi. Birleşik kelimelerde de görülür: kahve altı → kahvaltı, cuma ertesi → cumartesi, pazar ertesi → pazartesi.

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

k ile biten bazı kelimelere -cIk ya da -l- eki getirildiğinde k düşer: küçük → küçücük, küçülmek; ufak → ufacık, ufalmak; alçak → alçacık, alçalmak; yüksek → yükselmek.

ULAMA

Okurken ünsüz, kendinden sonraki kelimenin ünlüsüne bağlanır: Akşam oldu → ak-şa-mol-du. Gel otur → ge-lo-tur. Ulama söyleyişe akıcılık katar ama yazıda gösterilmez.

Ünlü düşmesi ve ünsüz düşmesi

	Ünlü düşmesi	Ünsüz düşmesi
Ne düşer?	Ek alırken ikinci hecedeki dar ünlü (ı, i, u, ü); kelimeler birleşirken yan yana gelen iki ünlüden biri	Bazı kelimelerin sonundaki k ünsüzü
Ne zaman?	Kelimeye ünlüyle başlayan bir ek gelince ya da iki kelime birleşince	Kelimeye -cIk ya da -l- eki gelince
Örnek	ağız → ağzı, burun → burnu, kahve altı → kahvaltı	küçük → küçücük, ufak → ufacık, alçak → alçalmak
Dikkat	Her kelimede görülmez: oyun → oyunu, boyun → boynu	Yazıda da gösterilir: küçücük yazılır, küçükcük yazılmaz.

Ünlü düşmesi her kelimede görülmez. “Boyun” kelimesi “boynu” olurken “oyun” kelimesi “oyunu” biçiminde kalır. Bu yüzden emin olamadığınız kelimelerin ek almış biçimini Türk Dil Kurumunun sözlüğünden kontrol etmelisiniz.

Örnek 2: Hangi ses olayı?

Soru: Metinde geçen aşağıdaki kelimelerde hangi ses olayının görüldüğünü belirleyiniz.

> a) aklıma
> b) gönlünün
> c) küçücük
> ç) küçüldü

Çözüm:

> a) akıl + ım + a: İkinci hecedeki ı düştü. **Ünlü düşmesi.**
> b) gönül + ü + n + ün: İkinci hecedeki ü düştü. **Ünlü düşmesi.** Ayrıca araya n yardımcı ünsüzü girdi.
> c) küçük + cük: Sondaki k düştü. **Ünsüz düşmesi.**
> ç) küçük + l + dü: -l- eki gelince sondaki k düştü. **Ünsüz düşmesi.**

Ulama nerede yapılır? Ulama, ünsüzle biten bir kelimeyle ünlüyle başlayan bir kelime yan yana geldiğinde yapılır. Şiir okurken, konuşma yaparken ya da bir metni sesli okurken ulama yapmak söyleyişi akıcı ve doğal kılar. Ancak araya virgül ya da başka bir noktalama işareti girerse okurken durulur ve ulama yapılmaz.

Ulama: Yazarken ve okurken

	Yazarken	Okurken
Örnek 1	Akşam oldu.	ak-şa-mol-du
Örnek 2	Gel otur.	ge-lo-tur
Örnek 3	Bir an önce	bi-ra-nön-ce
Örnek 4	Kitap okudum.	ki-ta-po-ku-dum

Örnek 3: Ulama yapılan yerleri bulalım

Soru: Aşağıdaki cümleyi sesli okuyunuz. Ulama yapılan yerleri belirleyiniz.

> Kuşlar ağaçta öterken bahçe ışıl ışıl oldu.

Çözüm: "Kuşlar ağaçta" (kuş-la-ra-ğaç-ta), "ışıl ışıl" (ı-şı-lı-şıl) ve "ışıl oldu" (ı-şı-lol-du) söylenirken ulama yapılır. "Öterken bahçe" sözünde ikinci kelime ünsüzle başladığı için ulama yapılmaz.

Bağlantı: Islıkla konuşan köy

Giresun'un Çanakçı ilçesine bağlı Kuşköy'de insanlar, dik yamaçlarda birbirine uzaktan seslenmek için ıslık dilini kullanır. Bu dilde Türkçe kelimeler, seslerin yüksekliği ve uzunluğu değiştirilerek ıslıkla aktarılır. UNESCO 2017'de ıslık dilini, yaşatılması için hemen önlem alınması gereken somut olmayan miraslar arasına eklemiştir. Kuşköy'ün ıslık dili, iletişimin ne kadar farklı yollarla kurulabileceğini gösterir.

Etkinlik 4

Konuşma görevi: Bir sesli mektup hazırlıyorum

Uzakta yaşayan bir aile büyüğünüze ya da arkadaşınıza göndermek üzere bir sesli mektup hazırlayınız.

1. Önce söyleyeceklerinizi bir paragraf olarak yazınız. Günlük hayatınızdan bir olayı anlatınız.
2. Yazınızda en az iki yardımcı ünsüz, bir ünlü düşmesi ve bir ünsüz düşmesi örneği bulunsun. Bu kelimelerin altını çiziniz.
3. Metninizde ulama yapılacak yerleri kurşun kalemle küçük bir yay çizerek işaretleyiniz.

4. Metninizi önce sessiz, sonra sesli okuyarak prova ediniz. Okurken ulamaya ve vurgulara dikkat ediniz.
5. Sesli mektubunuzu öğretmeninizin izniyle sınıfta okuyunuz ya da kaydediniz.

★ PUANLAMA ANAHTARI

Ölçüt	Tam (3)	Kısmen (2)	Henüz değil (1)
Ses olayları	İstenen bütün örnekler doğru bulunmuş	Örneklerin bir kısmı eksik ya da yanlış	Örnek bulunmamış
Yazım	Ses olayına uğrayan kelimeler doğru yazılmış	Bir-iki yazım hatası var	Çok sayıda hata var
Akıcı okuma	Ulama yapılarak akıcı okunmuş	Bazı yerlerde takılmalar var	Akıcılık sağlanamamış
İçerik	Olay açık ve sıralı anlatılmış	Olayın bir kısmı belirsiz	Olay anlaşılmıyor

✓ Ne öğrendik?

1. Aşağıdaki kelimelere parantez içindeki ekleri getirerek yazınız: alın (-ı), şehir (-imiz), yumuşak (-cık).

2. “Oyun” ve “boyun” kelimeleri “-u” eki aldığında nasıl yazılır? Hangisinde ünlü düşmesi görülür?

3. “Okul erken bitti.” cümlesinde hangi iki kelime arasında ulama yapılır?

4. Aşağıdakilerin hangisinde ünsüz düşmesi vardır?

A) burnu
B) alçalmak
C) kapıyı
D) oğlu

4 Yazım Köşesi: Ses Olayları Yazıya Nasıl Yansır?

Ses olaylarının bir kısmı yazıda gösterilir, bir kısmı ise yalnızca söyleyişte kalır. Hangisinin yazıya yansıdığını bilmek, yazım yanlışlarından kaçınmamızı sağlar.

Tanım Ses olaylarının yazıya yansıması

Bir kelime ek aldığında ya da başka bir kelimeyle birleştiğinde kazandığı yeni biçim, yazıda da aynen gösterilir. Yardımcı ünsüz, ünlü düşmesi ve ünsüz düşmesi kelimenin biçimini değiştirdiği için yazıya yansır. Ulama ise yalnızca okurken yapıldığı için yazıda gösterilmez.

Ünlü düşmesi yazıda gösterilir: ağzı, burnu, ismim, şehrimiz, resmini. Bu kelimelerde düşen ünlüyü yazmak yanlıştır.

Birleşik fiillerde ünlü düşmesi: Ünlü düşmesine uğrayan bir isim, etmek ya da olmak yardımcı fiiliyle birleşirse bitişik yazılır: sabır + etmek → **sabretmek**, emir + etmek → **emretmek**, şükür + etmek → **şükretmek**, seyir + etmek → **seyretmek**. Ses olayı olmayan birleşik fiiller ise ayrı yazılır: yardım etmek, teşekkür etmek, dans etmek.

Ünsüz düşmesi yazıda gösterilir: küçücük, ufacık, alçalmak, yükselmek.

Yardımcı ünsüzler yazıda gösterilir: Özel adlara ek getirilirken de yardımcı ünsüz kesme işaretinden sonra yazılır: Ece'yi, Ali'nin, Ankara'ya, Tuna'nın.

Ulama yazıda gösterilmez: Ulama yalnızca okurken ve konuşurken yapılır. Kelimeler yazıda her zaman ayrı yazılır: Akşam oldu.

Ses olayları yazıya nasıl yansır?

	Doğru yazım	Yanlış yazım
Ünlü düşmesi	ağzı, ismim, şehrimiz	ağızı, isimim, şehirimiz
Birleşik fiil	sabretmek, emretmek	sabır etmek, emir etmek
Ünsüz düşmesi	küçücük, ufacık	küçükcük, ufakcık
Yardımcı ünsüz	Ece'yi, Ali'nin	Ece'i, Ali'in
Ulama	Kitap okudum.	Kita pokudum.

Örnek 4: Yazım yanlışlarını düzeltelim

Soru: Aşağıdaki cümlelerdeki yazım yanlışlarını bulup düzeltiniz.

> a) Ninem bana sabır etmeyi öğütledi.
> b) Okul bahçesinde küçükcük bir kedi gördük.
> c) Şehirimizin en eski çınarı bu meydandadır.
> ç) Sesli mektubu Ece'e gönderdim.

Çözüm: a) Ünlü düşmesine uğrayan birleşik fiil bitişik yazılır: **sabretmeyi.** b) k ünsüzü düşer: **küçücük.** c) İkinci hecedeki ünlü düşer: **Şehrimizin.** ç) Kesmeden sonra yardımcı ünsüz yazılır: **Ece'ye.**

Ne öğrendik?

1. Aşağıdaki birleşik fiillerden hangilerinin bitişik yazılması gerektiğini belirleyiniz: emir etmek, yardım etmek, seyir etmek, dans etmek.

2. "Kitap okudum." cümlesini okurken ulama yapılır. Bu cümle yazılırken ulama gösterilir mi? Açıklayınız.

3 "Tuna" özel adına "-ın" ilgi eki getirerek yazınız.

4 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) İsmimi deftere yazdım.
B) Ninem bahçede ufacık bir fidan dikti.
C) Ağızımdan tek kelime çıkmadı.
D) Ayşe'yi kapıda bekledik.

Tuzağa düşme!

Yanılgı avı: Ses olayları

- ✗ "İki ünlü yan yana gelince araya her zaman y girer." → ✓ Duruma göre **y, ş, s** ya da **n** girer: ikişer, kapısı, kapısına.
- ✗ "İkinci hecesinde dar ünlü olan her kelimede ünlü düşmesi olur." → ✓ Yalnızca **bazı** kelimelerde görülür: boynu, ama oyunu.
- ✗ "Ulama yazıda da gösterilir." → ✓ Ulama **yalnızca okurken** yapılır, yazıda kelimeler ayrı yazılır.
- ✗ "Etmek ile kurulan bütün birleşik fiiller bitişik yazılır." → ✓ Yalnızca **ses olayına uğrayanlar** bitişik yazılır: sabretmek, ama yardım etmek.
- ✗ "Özel adlarda yardımcı ünsüz yazılmaz." → ✓ Kesme işaretinden sonra yardımcı ünsüz **yazılır**: Ece'yi, Ali'nin.

Notlarım

Konu Testi

✓ Ne öğrendik?

Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz. Her sorunun doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1 Hasan, anneannesine köydeki bostanı anlatan bir mektup yazdı. Mektubun bir yerinde şöyle diyordu: “Bostanın ortasında bir kuyu var. Kuyunun başında kocaman bir dut ağacı duruyor.” Bu parçada kök ile ek arasına yardımcı ünsüz girmiş olan kelime aşağıdakilerden hangisidir?

A) kuyunun
B) bostanın
C) ağacı
D) dut

2 Yaz tatilinde kuzenimle nehir kıyısında kamp kurduk. Gün boyunca nehri izledik, akşam karnımız acıkınca ateş yaktık. Kuzenim omzunu incitince yürüyüşe katılamadı. Ertesi gün şehre döndük. Bu paragrafta ünlü düşmesine uğramış kaç kelime vardır?

A) 2
B) 3
C) 4
D) 5

3 Sınıf günlüğüne kış sabahıyla ilgili dört cümle yazıldı: (I) Okulun bahçesinde ağaçlar sararmıştı. (II) Hava soğuyunca kalın montlarımızı giydik. (III) Nöbetçi öğrenci pencereleri kapattı. (IV) Öğle arasında sıcacık bir çorba içtik. Bu cümlelerin hangisinde ünsüz düşmesine uğramış bir kelime vardır?

A) I
B) II
C) III
D) IV

4 Selin, köyünü anlatan bir yazı okuyor. Yazının ilk bölümü şöyle: “Bizim köyde sabahları horozlar ötüyor, akşamları ise yıldızlar parlıyor. Dedem erken kalkıp bahçeye iniyor.” Selin’in bu bölümü okurken ulama yaptığı iki yer aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?

A) köyde sabahları – bahçeye iniyor
B) horozlar ötüyor – Dedem erken
C) ötüyor, akşamları – parlıyor. Dedem
D) akşamları ise – erken kalkıp

5 Eylül, hafta sonu günlüğüne notlar aldı. Arkadaşı Defne defteri okuyup bir kelimede yazım yanlışı buldu. Defterde şu cümleler vardı: (I) Dedem, beyini dinlendirmek için bahçede yürüyüşe çıktı. (II) Büyükannem ömrünün çoğunu köyde geçirmiş. (III) Fikrimi ona açıkça söyledim. (IV) Akşam birlikte film seyrettik. Defne hangi numaralı cümlede yazım yanlışı bulmuştur?

A) I
B) II
C) III
D) IV

6 Tarih öğretmeni gezi öncesi sınıfa bir not dağıttı. Notta şöyle yazıyordu: "Antik kentte rehberi dinleyeceğiz. Eski yapıların yerini keşfedeceğiz, gördüğümüz bir yapıyı defterimize resmedeceğiz. Gezi sırasında ses kaydı almak için izin rica edeceğiz." Nottaki birleşik fiillerden bitişik yazılanlar için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Birinci kelimelerinin sonuna yardımcı ünsüz girmiştir.
B) Hepsi ünlüyle biten bir kelimeyle kurulmuştur.
C) Birinci kelimelerinde ünlü düşmesi görülür.
D) İkinci kelimeleri "olmak" yardımcı fiilidir.

KENDİME NOT

Bu konuda	Evet	Kısmen	Henüz değil
Kelimelerdeki yardımcı ünsüzleri bulabiliyorum.			
Ünlü düşmesi ve ünsüz düşmesi olan kelimeleri fark edebiliyorum.			
Sesli okurken ulama yaparak akıcı okuyabiliyorum.			
Ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru yazabiliyorum.			
Ses olayı olan ve olmayan birleşik fiillerin yazımını ayırt edebiliyorum.			

Notlarım

Cevap Anahtarı

Ön Değerlendirme

1. Düğmeye. Araya y yardımcı ünsüzü girer.
2. Burnu. İkinci hecedeki u düşer.
3. Ufacık. Sondaki k düşer.
4. Sonraki kelimenin ünlüsüne bağlanır: ak-şa-mol-du.

1. Okuyalım: Sesli Mektuplar

1. Doğru sıra: 4, 1, 2, 3.
2. Horozun sesiyle başlıyor.
3. Söyleyeceği her kelimeyi bir kâğıda yazdı.
4. **B.** Metin, uygun bir yolun uzaktaki ninesini torununa yakınlaştırdığını anlatır; A, C ve D metnin asıl düşüncesi değildir.

2. Ekler Gelirken: Yardımcı Ünsüzler

1. masayı, üçer, odası.
2. "Kapısı" kelimesinde s yardımcı ünsüzü vardır. "Suyu" kelimesinde ise su kelimesinin istisnası olarak y yardımcı ünsüzü kullanılır.
3. bahçe + **s** + i + **n** + e: s ve n.
4. **B.** altı + **ş** + ar. "Dokuz" ünsüzle bittiği için "dokuzar" kelimesinde yardımcı ünsüz yoktur. A'da y, D'de s vardır.

3. Sesler Düşerken ve Bağlanırken

1. alnı, şehrimiz, yumuşacık.
2. oyunu, boynu. Ünlü düşmesi "boynu" kelimesinde görülür.
3. "Okul erken": o-ku-ler-ken.
4. **B.** alçak + l + mak: Sondaki k düşmüştür. A ve D'de ünlü düşmesi, C'de yardımcı ünsüz vardır.

4. Yazım Köşesi: Ses Olayları Yazıya Nasıl Yansır?

1. Emir etmek ve seyir etmek bitişik yazılır: emretmek, seyretmek. Yardım etmek ve dans etmek ayrı yazılır.

2. Gösterilmez. Ulama yalnızca söyleyişte yapılır, yazıda kelimeler ayrı yazılır.
3. Tuna'nın.
4. **C.** Doğrusu: Ağzımdan.

Konu Testi

1. **A.** "Kuyu" ünlüyle bittiği için ilgi eki alırken araya n girmiştir: kuyu + n + un. "Bostanın" ve "ağacı" kelimelerinde ünsüzden sonra ünlü gelmiştir, araya ses girmemiştir; "dut" ek almamıştır.
2. **C.** Nehir + i → nehri, karın + ımız → karnımız, omuz + u + n + u → omzunu, şehir + e → şehre kelimelerinde ikinci hecedeki dar ünlü düşmüştür. Kalan kelimelerde ünlü düşmesi yoktur.
3. **D.** "Sıcacık" kelimesinde sıcak + cık eki gelince k düşmüştür. I. cümledeki "bahçesinde" kelimesinde s ve n yardımcı ünsüzdür, II. cümledeki "soğuyunca" kelimesinde y yardımcı ünsüzdür; III. cümlede ünsüz düşmesine uğramış kelime yoktur.
4. **B.** Ulama ünsüzle biten kelimeden sonra ünlüyle başlayan kelime gelince yapılır: horozlar ötüyor, Dedem erken. C'de virgül ve nokta okurken durak oluşturduğu için ulama yapılmaz. A ve D'de ünsüzden sonra ünlü gelmez.
5. **A.** "Beyini" yanlıştır, doğrusu "beynini"dir; ikinci hecedeki i düşer. "Ömrünün", "fikrimi" ve "seyrettik" kelimeleri doğru yazılmıştır.
6. **C.** Keşif → keşfetmek ve resim → resmetmek birleşik fiillerinde birinci kelimenin ikinci hecesindeki ünlü düşmüştür, bu yüzden bitişik yazılır. "Rica etmek" ayrı yazılır, çünkü "rica" ses olayına uğramaz.

Notlarım